

קדימויות ועדיפויות בהצלת נפשות

שאלה: א. האם מותר או חייב אדם לתרום כליה מגופו בכדי להציל חברו?

ב. רופא שלפניו מספר חולים ואמצעים מוגבלים להצלתם — לפי מה יקבע סדר הטיפול בהם ואת מי יעדיף על חברו?

תשובה: א. המחבר דן בתשובתו של הרב ולדינברג (שו"ת ציץ אליעזר ח"ט, סי' מ"ח; ח"י, סי' כ"ה, פ"ו) האוסר בכל תוקף תרומת כליה, מכיון שמכניס את עצמו לספק סכנה והרופא העושה זאת יחשב לרוצח אם יקרה אסון לתורם.

המחבר דוחה שיטה זו הן מבחינה רפואית והן מבחינה הלכתית ומסקנתו היא: „תרומת איבר לחברו, במקום שהתרומה תסכן את חייו — אסורה, אך תרומת איבר לחברו במקום שלפי דעת הרופאים יש חשש רחוק לסיכון חייו — מותרת, אע"פ שאינו חייב בה". לדעתו, תרומת כליה נכנסת בהחלט לתחומה של הגדרה זו — ויש להתירה.

ב. להלכה ברור, „שיש להעדיף הענקת חיי עולם לאחד, על פני חיי שעה לשנים“, ולכן טוב יותר לטפל באחד טיפול מעמיק מאשר לטפל בשנים טיפול שטחי.

ובאשר לבחירת האחד על פני רעהו מסכם המחבר את הקדימויות הבאות:

1. קדימה מחמת המעלה הרוחנית: ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ; זכר המחוייב במצוות קודם לנקבה שאינה מחוייבת; אשה משכלת קודמת לאשה הדיוטית; גדול קודם לחרש, שוטה וקטן שאינם חייבים במצוות; שלם קודם לגידם, שאינו יכול להניח תפילין.

2. קדימה מחמת ייחוס טבעי: כהן קודם ללוי, לוי קודם לישראל (בזמן הזה לא קיימות הלכות אלו, כי הכהנים והלויים הם רק עפ"י חזקה), ישראל לחלל, חלל לשתוקי, שתוקי לאסופי, אסופי לממזר, ממזר לנתין, נתין לגר, גר לעבד משוחרר.

3. קדימה מחמת תוחלת החיים: בחור קודם לזקן, זקן בריא קודם לחולה, חולה קודם למסוכן, מסוכן קודם לטריפה.

4. קדימה מחמת יכולת ההולדה: אדם בריא ואפילו חולה — קודם לסריס; נקבה קודמת לסריס.

5. קדימה מחמת קירבה משפחתית: כל הקודם בנחלה קודם להצלה, וכל הקרוב — קרוב קודם. בן קודם לאח ולבן הבן (אגב: נראה ברור שקדימה זו אינה אמורה כשהרופא מועסק על ידי אחרים וכשהמיכשור הרפואי אינו רכושו של הרופא, כי אין לעשות מצוה וסחורה בממונו של חברו).“

6. הצלת רבים קודמת להצלת יחיד.

7. אם שניהם שוים — מציל מי שירצה.

אף עפ"י שאין צריך לפנים, ראוי להדגיש שדיני הקדימה הללו אמורים רק ביחס להצלת נפשות, אבל ביחס להריגה אקטיבית או פסיבית אין כל קדימה, ואפילו ממור הדיוט עומד בדרגה שוה עם כהן גדול ותלמיד חכם". (הרב ש. דיכובסקי, נאות דשא, ח"ב, עמ' ק"ג—קנ"ט)

מקורות נוספים: שו"ת הרדב"ז, סי' אלף נ"ב (ח"ג סי' תרכ"ז); לוי, נועם חי"ד, תחליפי הכליה וההלכה; שבט מיהודה, עמ' י"ח, עמ' כ"ג; חור"א, חו"מ, סנהדרין סי' כ"ה; מגדל עז, פרק אבן בוחן, פינה א'; שו"ת משפט כהן, עמ' של"ט—שמ"ב; ספר אסיא, עמ' 184—187; שם, עמ' 240 — במקורות שצויינו; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ט, סי' י"ז, פ"י אות ה'; שם, סי' כ"ח אות ג'; שולחן עצי שיטים, סי' א', סע' ו'; פמ"ג, א"ח, שכ"ח במ"ז סק"א; חקר הלכה, אות ח', בענייני חולה, סק"ב; העמק שאלה, שאלתא קמ"ז סק"ד, ועוד.

העורך